

קהילה תחת מתקפה: מצב זכויות האדם של הקהילה הבדואית בנגב 2015

יום זכויות האדם הבינלאומי

פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי | ארגון ערבי-יהודי שהוקם בשנת 1997 על ידי תושבים יהודים וערבים בנגב, במטרה לשמש מסגרת לשיתוף פעולה יהודי-ערבי כבסיס למאבק משותף לשוויון זכויות אזרחי. הפורום מנהל מאבקים נגד אפליה בתעסוקה ובשירותים, מאבקים לצדק חלוקתי, ולמען מציאת פתרונות הולמים לתושבי הכפרים הבלתי מוכרים. במרכז פעילות הפורום עומד עידוד השותפות היהודית-ערבית במאבק למען זכויות אזרח ושוויון אזרחי לערביי הנגב. הפעילות והפרויקטים של הארגון מבוססים תמיד על פעילות משותפת ערבית-יהודית.

---

10 בדצמבר 2015

כתיבה: מיכל רותם.

תחקיר: רנין אנבאריה ומיכל רותם.

תרגום: נאסר אל-קאדי, רנין אנבאריה, רחל בן פורת ויהודית קשת.

עריכה: ראובן קרינאת וחיה נח.

צילום תמונת השער: אמל אן-נסאקה.

צילום תמונת השער האחורי: סבאח אבו מדיעים.

דו"ח זה פורסם בתמיכתם של תורמים שונים, בהם הקרן החדשה לישראל.

תוכן עניינים

4	מבוא
5	הזכות לרמת חיים נאותה
8	הזכות לחיים וביטחון
9	הזכות לקניין
11	הזכות לבריאות
14	הזכות לחינוך
17	הזכות לקורת גג
18	חופש הביטוי והזכות להפגין
20	סיכום

מבוא

ארגון האומות המאוחדות חיבר לאורך השנים מספר אמנות שעוסקות בזכויות אדם עליהן חתומה מדינת ישראל, ויתרה מזאת, המדינה אשררה את אמנות אלה. זכויות אדם אמורות להיות מובטחות לכל אדם מעצם היותו אדם, באופן שאינו תלוי במוצאו או במעמדו הפוליטי. עם זאת, ועל אף שהבדואים המתגוררים בנגב הם אזרחי מדינת ישראל, זכויות אלה אינן מובטחות להם, והן מופרות על ידי המדינה על בסיס יומיומי.

לרגל היום הבינלאומי לזכויות אדם שחל ב-10 בדצמבר, בחרנו לפרסם דו"ח שמתמקד בזכויותיה של הקהילה הבדואית בנגב לאורך השנה החולפת. שנת 2015 לא הביאה עמה בשורות גדולות בדמות מימוש נרחב של זכויותיהם של חברי הקהילה הבדואית בנגב, אלא היתה לשנה נוספת בה מופרות זכויותיהם של חברי הקהילה על ידי הרשויות הממשלתיות השונות חדשות לבקרים.

שנת 2015 נפתחה עם הריגתם של שני אזרחים בדואים, תושבי העיר רהט, באירועים שקשורים במשטרת ישראל. היא נמשכה עם מספר פסקי דין של בית המשפט העליון שקבעו הלכות דרקוניות בנוגע לבעלות בדואית על קרקע. לאורכה של השנה לא נרשם שיפור במימוש הזכות לחינוך והזכות לבריאות של חברי הקהילה הבדואית בנגב, להיפך, הממשלה המשיכה להפר זכויות אלה בדמות מניעת שירותים מן הכפרים המוכרים והבלתי מוכרים. בשנת 2015 המשיכו להיהרס מאות בתים בדואים בנגב, תוך איומי סרק חוזרים ונשנים של פקחים כי מי שלא יהרוס את ביתו ייתבע על עלויות ההריסה. גם חופש הביטוי והזכות להפגין הופרו לאורך השנה האחרונה בנגב, בדמות זימון פעילים לשיחות אזהרה בשב"כ ומניעת קיומן של הפגנות על ידי המשטרה.

בכל הנושאים הללו יעסוק הדו"ח, שמטרתו לשים על סדר היום את הפרות זכויות האדם המרכזיות עימן התמודדה הקהילה הבדואית בנגב במהלך שנת 2015. ביום הבינלאומי לזכויות אדם אנו קוראים לרשויות השונות להתייחס לסוגיות השונות המופיעות בדו"ח ולפעול למען מימוש מלא של זכויות האדם בקרב הקהילה הבדואית בנגב בפרט והאוכלוסיה בישראל בכלל, במקום לפעול באופן עקבי להפרתן.

התמונות המלוות את המידע בדו"ח הן תמונות שצילמו חברות פרויקט "מגינות זכויות אדם" שמפעיל פורום דו-קיום בנגב בשנתיים האחרונות. כל חברות הפרויקט מתגוררות בכפרים בלתי מוכרים בנגב ועוסקות בתיעוד החיים בכפרים ובפרט בתיעוד הפרות זכויות אדם בנגב.

הזכות לרמת חיים נאותה | הכפרים המוכרים החדשים

החל משנת 1999, החליטו ממשלות ישראל להכיר ב-11 כפרים בדואים בלתי מוכרים, בסדרה של החלטות ממשלה שונות.¹ בשנת 2003, הקימה הממשלה מועצה אזורית בדואית לכפרים המוכרים בשם אבו בסמה. תשע שנים לאחר מכן פוצלה המועצה לשתי מועצות אזוריות: אל-קסום ונווה מדבר. תהליך ההכרה נתפס תחילה כשינוי חיובי, כיוון שלראשונה מאז סיום הממשל הצבאי, המדינה נתנה לאזרחיה הבדואים אלטרנטיבה לפתרון העיור. עם זאת, ההכרה שהיתה אמורה להביא שירותים, תשתיות ותכניות מפורטות לכפרים הללו, לא שינתה הרבה על הקרקע. בפועל, עד היום במרבית הכפרים המוכרים החדשים אין תשתיות ואספקת השירותים לרוב תושביהם נותרה חלקית ולא מספקת. יתרה מזאת, בשל העדר התכנון בכפרים אלה, מדיניות הריסות הבתים בהם נמשכת, כמו גם אי מתן אישורי בנייה לתושביהם.

טבלה 1: שירותים ותשתיות בכפרים הבדואים המוכרים בנגב²

כפר	שנת הכרה	מים	חשמל	סילוק ביוב	מרפאה	בי"ס יסודי	בי"ס תיכון
תְּרַאבִּין אֶס-פְּאֵנַע	1998	v	v	v	1	1	1
אָם בֵּטִין	1999	x	x	x	1	2	1
בֵּיר הַדְּאגִי	1999	x	x	x	1	2	1
אָבו גְּרִינְאָת	1999	x	x	x	1	2	1
גֶסֶר אֶס-סֶר	1999	x	x	x	1	2	1
מִכְחֹל	1999	x	x	x	x	1	x
דְּרִינְאָת	1999	v	x	x	1	1	x
כְּחֵלָה	1999	x	x	x	x	1	x
מוֹלְדָּאָה	2000	x	x	x	1	3	1
אֶס-סִיד	2000	x	x	x	2	3	1
אָבו תְּלוּל	2006	x	x	x	2	2	1

מקרא לטבלה: x = אין שירות, v = השירות קיים, מספר = מספר המוסדות בכפר

¹ החלטות ממשלה 3402, 4824, 2561, 4707.

² המידע אודות מספר בתי הספר מבוסס על נתוני משרד החינוך, שאר המידע נאסף מתושבי הכפרים.

בעשרה מן הכפרים המוכרים, בתי התושבים אינם מחוברים לרשת החשמל הארצית, ותושביהם נאלצים להשתמש בפאנלים סולאריים ובגנרטורים כדי לייצר חשמל בעצמם. גם חיבור למים זורמים, שמוכר כזכות אדם על ידי האו"ם, הוא לא שירותי טריוויאלי בכפרים המוכרים בנגב. בתשעה מתוך אחד עשר הכפרים יש רק נקודות מים מרכזיות, מהן נדרשים תושבי הכפרים למשוך צינורות להובלת המים אל בתיהם מכיסם הפרטי. עלויות הובלת המים כמו גם תחזוק התשתיות נופלות על התושבים, ובשל לחץ המים הנמוך מי שמתגוררים הרחק מנקודות המים נאלצים לאגור מים במיכליות. שירותי חינוך ובריאות, כמו גם שירותים ממשלתיים אחרים ניתנים רק באופן חלקי בכפרים אלה.

פאנלים סולאריים המשמשים לייצור חשמל בהעדר חיבור לרשת החשמל הארצית.

צילום: וִסָאל אַבוּ בְּנִיָּה

העדרן של תכניות מתאר מקומיות בכפרים המוכרים החדשים היא אחת הבעיות המרכזיות עימן מתמודדים תושביהם. בשל העדר התכנון, כמעט בלתי אפשרי להוציא אישורי בנייה בכדי לבנות בתים באופן חוקי בכפרים אלה. בשל מניעת אישורי הבנייה נתונים הבתים בכפרים למדיניות הריסות הבתים של הממשלה, ובתים חדשים שנבנים בשל הגידול הטבעי של האוכלוסיה כמו גם בתים ששופצו שיפוץ קל בלבד, נחשבים בלתי חוקיים ומוצאים נגדם צווי הריסה.

מרבית הכבישים הסלולים בכפרים המוכרים מובילים אך ורק אל בית הספר והמרפאה המקומיים. מלבד כבישים אלה, במרבית הכפרים אין עוד כבישים סלולים כמו גם מדרכות מוסדרות. למרות שאחד עשר הכפרים הללו משוייכים לשתי מועצות אזוריות, חלקם לא נהנים משירותי פינוי אשפה וממערכות סילוק ביוב. על כן, ביוב ואשפה מסולקים בכפרים אלה בדרכים שפוגעות בסביבה ובאיכות החיים של תושביהם.

חמש עשרה שנים לאחר ההכרה בקבוצת הכפרים הראשונה, מצבם של הכפרים המוכרים החדשים נותר כמעט זהה למצבם של הכפרים הבלתי מוכרים בנגב. מרבית הכפרים המוכרים לא נהנים מתשתיות ושירותים בסיסיים, ועדיין נתונים למדיניות הריסת הבתים של הממשלה ולמניעה של אישורי בנייה. באותו זמן, מדינת ישראל ממשיכה להקים עוד ועוד יישובים יהודיים חדשים באזור הנגב,³ שתושביהם נהנים מתשתיות חדשות ומקשת רחבה של שירותים שאינם זמינים בכפרים המוכרים. בימים אלה, תושבי ותושבות הכפרים המוכרים בנגב מעידים כי ההכרה בכפריהם היתה הבטחה ריקה, שהביאה עימה רק אכזבה ואף ייאוש. למרות שכפריהם הוכרו על ידי המדינה, זכויותיהם הבסיסיות ביותר של תושבי ותושבות הכפרים המוכרים החדשים בנגב עדיין מופרות על בסיס יומיומי.

מיכל המשמש להובלת מים בהעדר חיבור למערכת המים של חברת מקורות. צילום: אמל אבו אלקיעאן

³ לדוגמה: גבעות בר (שנת הקמה - 2004), מרחב עם (2001), שיזף (2011) וכרמית (2015).

הזכות לחיים וביטחון | אלימות משטרתית

במהלך שנת 2015 נהרגו שני אזרחים בדואים תושבי העיר רהט בתקריות הקשורות במשטרת ישראל. ב-14 בינואר 2015, במהלך פשיטה משטרתית בשכונת מגורים בעיר רהט, נהרג סאמי אל-גיעאר, תושב העיר בן 22, מירי המשטרה. אל-גיעאר נורה מחוץ לביתו על אף שלא היה לו קשר לפשיטה. בעוד שהשוטרים שנכחו באירוע טענו כי ירו רק לאויר, כבר ב-21 בינואר אמרו גורמים במחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) כי "ישנו חשד ממשי שבוצע ירי שלא כדין באירוע הפשיטה".⁴ כחודש לאחר מכן, ב-12 בפברואר, הודה אחד השוטרים שנכחו בפשיטה בעת חקירה במחלקה לחקירות שוטרים בירי שהוביל למותו של אל-גיעאר. זאת, לאחר שהכחיש תחילה את מעורבותו בירי שלא כדין.⁵ השוטר היורה נעצר לחקירה ותוך זמן קצר שוחרר למעצר בית. פחות מחודש וחצי לאחר האירוע ובטרם הושלמה חקירת מח"ש החליט מפקד המחוז להשיב את השוטר היורה לעבודה ולהציבו בתפקיד חדש בלשכת מפקד המחוז.⁶ עד לרגע זה לא השלימה מח"ש את החקירה, ממצאיה לא פורסמו והשוטר היורה לא הועמד לדין.

חיאלד אל-גיעאר, אביו של סאמי, ששירת שנים רבות בצבא ובן למשפחה שכולה ממלחמת יום כיפור, סבל מאלימות משטרתית גם כן, מיד לאחר פינוי בנו לקבלת טיפול רפואי. אל-גיעאר נעצר מיד עם צאתו מהמרכז הרפואי אליו פינה את בנו ונלקח לתחנת משטרת רהט. בתחנת המשטרה הוא הוכה על ידי השוטרים וידו השמאלית נשברה. אל-גיעאר דיווח כי תוך כדי המכות כינו אותו השוטרים "חמאסניק" ו"פלסטיני" וירקו עליו. לאחר כרבע שעה, נכנס לחדר חובש שסירב לצאת עד שיטפל בו, ופינה את אל-גיעאר אל בית החולים ברזילי. הוא נותר במעצר במשך שלושה ימים, עד להלווית בנו.

ביום ראשון, ה-18 בינואר, התקיימה הלווייתו של אל-גיעאר. עם הגעתו של מסע ההלוויה בו השתתפו אלפי אנשים ממסגד אל-סלאם בעיר רהט אל בית הקברות, הגיעה ניידת משטרה של יחידת יואב למקום. זאת, למרות שהכביש היה חסום בשני מחסומים ועל אף סיכום המשטרה עם עיריית רהט שלאור המתרחש המשטרה לא תגיע לאזור. עם הגעת הניידת אל לב מסע ההלוויה נזרקו עליה אבנים והאירוע הסלים במהרה. עשרות ניידות מלוות במסוק שטס עם סירנה מעל בית הקברות הגיעו אל האזור והחלו בירי מסיבי של אמצעים לפיזור הפגנות אל תוך בית הקברות. במהלך האירוע נפצעו מעל 40 מבאי ההלוויה, ו-23 בני אדם פונו אל בית החולים סורוקה, בהם גם שני שוטרים. זמן קצר לאחר פינוי הפצועים התקבלה ההודעה על פטירתו של סאמי אז-זיאדנה, תושב רהט בשנות ה-40 לחייו, שהשתתף בהלווייתו של אל-גיעאר ונפגע כשההלוויה הותקפה על ידי השוטרים.

במסיבת עיתונאים שכינס לאחר האירועים, הודה מפקד המחוז יורם הלוי כי: "היה הסכם שהמשטרה לא תיכנס, ואני אומר בפירוש, לא היינו צריכים להכנס לציר הזה. הכוח הזה לא היה שייך והוא הגיע לשם

⁴ הארץ, גורמים במח"ש על הצעיר שנורה ברהט: "עולה חשד ממשי שבוצע ירי שלא כדין", 21.01.2015.

⁵ מאקו חדשות, שוטר נעצר והודה: יריתי בצעיר מרהט, 12.02.2015.

⁶ וואלה!, השוטר החשוד בהרג הצעיר ברהט הוצב בתפקיד חדש, 04.03.2015.

מחוסר משמעת. מינתי ועדה שתבדוק איך אירוע כזה קרה".⁷ עד כה לא פורסמו מסקנות ועדת הבדיקה ולא ברור כיצד נענשו השוטרים, אם בכלל.

ניידת של יחידת יואב בכפר הבלתי מוכר אל-עראג'יב. צילום: חאקמה אבו-מדיעים

ההרג של שני תושבי רהט הצית מחאה בכל רחבי הארץ, שכללה הכרזה על שביתה בעיר רהט ולאחר מכן גם על שביתה כללית. עשרות צעירים תושבי רהט נעצרו בימים שלאחר מכן, במהלך מהומות שפרצו בעיר בעקבות האירועים. אביו של סאמי אל-גיעאר, ח'אלד, הגיש עתירה לבית המשפט העליון בדרישה להעמיד לדין את השוטר היורה ולחקור את השוטרים שתקפו אותו לאחר מות בנו, אך בסיום הדיון הראשון החליט אל-גיעאר לקבל את המלצת השופטים למשוך את העתירה לאור התחייבות המדינה להשלים את החקירה עד סוף השנה.

הזכות לקניין | פסק דין אל-עוקבי

ב-14 במאי 2015 דחה בית המשפט העליון את ערעורם של יורשי השייח' סלימאן אל-עוקבי בשישה תיקי הסדר מקרקעין על קרקעות באזור אל-עראג'יב ובאזור שריעה בנגב.⁸ הערעור הוגש בעקבות פסק דין של בית המשפט המחוזי משנת 2012, בו נדחו תביעות המערערים לבעלות על הקרקעות והתקבלה דרישת המדינה לרשום את הקרקעות על שמה. כיוון שקרקעותיו של שייח' אל-עוקבי הופקעו במסגרת

⁷ NRG, המהומות ברהט: מתפרעים השליכו מטען צינור על שוטרים, 20.01.2015.
⁸ סלימאן מחמד אלעוקבי ז"ל ואחי נגד מדינת ישראל (ע"א 4220/12) פסק דין.

חוק החר"ם (חוק רכישת מקרקעים - 1953), עסק פסק הדין גם בעצם ההפקעה וגם בשאלת הבעלות על הקרקע.

בנוגע להפקעת הקרקעות בשנת 1954 קבע בית המשפט העליון כי חוק החר"ם הוא חוק ישן שלא ניתן לפגוע בתוקפו. זאת, על אף דבריה של נשיאת בית המשפט העליון כי: "חוק הרכישה פוגע פגיעה קשה בזכות הקניין שהוכרה כזכות חוקתית בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ובעבר אף הובעה הדעה כי אילו נחקק חוק הרכישה בימינו אלה היה מקום לבטלו בשל היותו בלתי חוקתי".⁹

באשר לעצם הבעלות על הקרקע, קודם להפקעתה, דחה בית המשפט העליון את כל הטענות שהעלו עורכי הדין בנוגע לסוגיית הבעלות ולמעשה סתם את הגולל כמעט לחלוטין על יכולתם של בדואים להוכיח בעלות על קרקעות בנגב. נשיאת בית המשפט כתבה לסיכום החלטתה: "אציע לחברי לדחות את טענות המערערים בכל הנוגע לזכויות שרכשו בחלקות וזאת בין מכוח הדין הבדואי המסורתי, בין על פי חקיקת הקרקעות העות'מאנית והמנדטורית, או על פי דיני היושר, הדין הבינלאומי וחוקי היסוד [...] נוכח מסקנות אלה אין המערערים זכאים על פי חוק הרכישה לפיצוי או לקרקע חלופית בגין הפקעת החלקות כאמור".¹⁰

בפסק דין אל-עוקבי קיבל בית המשפט העליון את עמדת המדינה וקבע עול הוכחת בעלות על קרקע שספק אם ישנם בדואים תובעי בעלות שיכולים לעמוד בו. על מנת שאזרח בדואי, שהגיש תביעת בעלות מול פקיד ההסדר בשנות ה-70 בהליך שאפשרה המדינה, יוכל להוכיח את בעלותו במקרקעין, עליו לעמוד באחד משני תנאים: או שיוכיח כי הקרקעות עובדו לפני שנת 1858, או נכנס לתוקף חוק הקרקעות העות'מני, או שיראה כי הקרקע נרשמה במסגרת פקודת הקרקעות של המנדט הבריטי, בשנת 1921.

לאורך שנים, יצרה מדינת ישראל מערכת חוקית מסועפת ומורכבת שמטרתה למנוע מהאזרחים הבדואים להוכיח בעלות על קרקעות בנגב ולשמר בעלות של יהודים על קרקעות. כך, מכיר חוק המקרקעין הישראלי בבעלות של יהודים שרכשו קרקעות בדיוק מאותם הבדואים לפני 1948. כמו כן, במעמד בו אזרחים בדואים "מסדירים" את קרקעותיהם במסגרת משא ומתן עם המדינה, הם זוכים לפיצוי עליהן מאותה המדינה שלא הכירה עד לאותו רגע בבעלותם. לרשות המדינה עמדו מגוון חוקים והסדרים עליהם היא יכלה לבסס את חוקי המקרקעין, פקודת הקרקעות מ-1921 משמשת כבסיס מוצלח, כיוון שכמעט אף אחד לא רשם את זכויותיו בקרקע בנגב במסגרתה. חוק הקרקעות העות'מני גם כן נוח, כיוון שבלתי אפשרי להוכיח עיבוד קרקעות בנגב לפני 157 שנים. בתי המשפט בישראל שופטים במסגרת החוק ועל פי החוקים שהמחוקק יצר להם ועל כן בדואים תושבי הנגב מפסידים את הבעלות על קרקעותיהם בדיונים בערכאות השונות. אם לא ישונו חוקי המקרקעין בישראל, באופן שיאפשר הכרה בזכויותיהם של האזרחים הבדואים בקרקעות בנגב, בית המשפט ימשיך לשמש כחותמת גומי שמעבירה את כל הקרקעות בנגב לבעלות המדינה.

⁹ ראו הערה 8, סעיף 29.

¹⁰ ראו הערה 8, סעיף 83.

הזכות לבריאות | תחנות לבריאות המשפחה בנגב

על פי משרד הבריאות, טיפת חלב, או בשמה הרשמי, תחנה לבריאות המשפחה, היא "תחנה המספקת שירותי בריאות ורפואה בתחום קידום בריאות ומניעה לנשים הרות, תינוקות וילדים (גילאי לידה עד 6 שנים) ומשפחותיהם. [...] טיפת חלב היא השירות הראשון שפוגשות משפחות צעירות, אשר מלווה אותם, במקצועיות, במגוון נושאים, החל משלב ההיריון, ההכנה ללידה וההורות".¹¹

בעוד שמשרד הבריאות טוען כי תחנות מעין אלה "פזורות בכל רחבי הארץ",¹² קיומן בכפרים הבדואים המוכרים החדשים בנגב הוא חלקי, ובקרב הכפרים הבלתי מוכרים, רק בכפר אחד פועלת תחנה כזו. כבר בשנת 2010 התריע מבקר המדינה בדו"ח שפרסם בנוגע למועצה האזורית אבו-בסמה,¹³ המועצה האזורית של הכפרים המוכרים החדשים, כי רק בשישה יישובים מיישובי המועצה פועלות תחנות לבריאות המשפחה, רובן במבנים יבילים. המבקר קבע כי על משרד הבריאות "לפעול ביתר נחישות לאיוש התחנות לבריאות המשפחה ולהפעלתן, לכל הפחות ובשלב ראשון על ידי הענקת שירות במתכונת מצומצמת במקומות שבמועד סיום הביקורת לא ניתנו בהם שירותי בריאות מונעת".¹⁴

כיום, ארבע שנים לאחר פרסום דו"ח מבקר המדינה בנושא, ישנן שבע תחנות לבריאות המשפחה בכפרים המוכרים החדשים, רק שש מהן פעילות. היקף הפעילות של התחנות מוגבל ביותר: בכפר דְרִיגֵיאת פועלת התחנה רק יום בשבוע, בכפרים נְסֵר אֶס-סֵר, אָבו גְרִינָאת ואֶם בְּטִין יומיים, בכפר בִּיר הַדָּאגִי פועלת התחנה שלושה ימים בשבוע, ורק בכפר מוּלְדָא פועלת התחנה ארבעה ימים בשבוע. בכל הכפרים פועלות התחנות לבריאות המשפחה בימי פעילותן משעות הבוקר ועד שעות הצהריים בלבד.¹⁵ התחנה השביעית לבריאות המשפחה הממוקמת בכפר אָבו תְּלוּל אֶש-שְׁהֵבִי, אינה פועלת מזה חודשיים כיוון שהגנרטור שסיפק לה חשמל התקלקל. על פי משרד הבריאות התחנה לא נסגרה והמשרד נמצא כעת בתהליך רכישה של גנרטור חדש.¹⁶ בעוד שבעבר הפעיל משרד הבריאות ניידת לבריאות המשפחה שהגיעה אל מי שהתקשו להגיע אל התחנות, גורם במשרד הבריאות אישר כי הניידת אינה פועלת עוד.¹⁷

בכפרים הבלתי מוכרים בנגב המצב חמור עוד יותר. בעוד שבשנת 2010 דיווח מבקר המדינה כי ישנן שתי תחנות פעילות, כיום נותרה רק תחנה פעילה אחת בכפר וָאֵדִי אֶן-נַעַם (המונה כ-8,000 תושבים) שפועלת יום אחד בשבוע, והמבנה של התחנה לבריאות המשפחה בכפר עֶבְדָה ניצב במקומו אך התחנה אינה פעילה. בכפרים הבלתי מוכרים בנגב מתגוררים על פי הערכות מעל 70,000 בני אדם, אך

¹¹ משרד הבריאות, טיפות חלב - תחנות לבריאות המשפחה: <http://tinyurl.com/o7d98n5>

¹² ראו הערה 11.

¹³ מבקר המדינה (2011), דוחות על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2010, עמ' 751.

¹⁴ ראו הערה 13, עמ' 697.

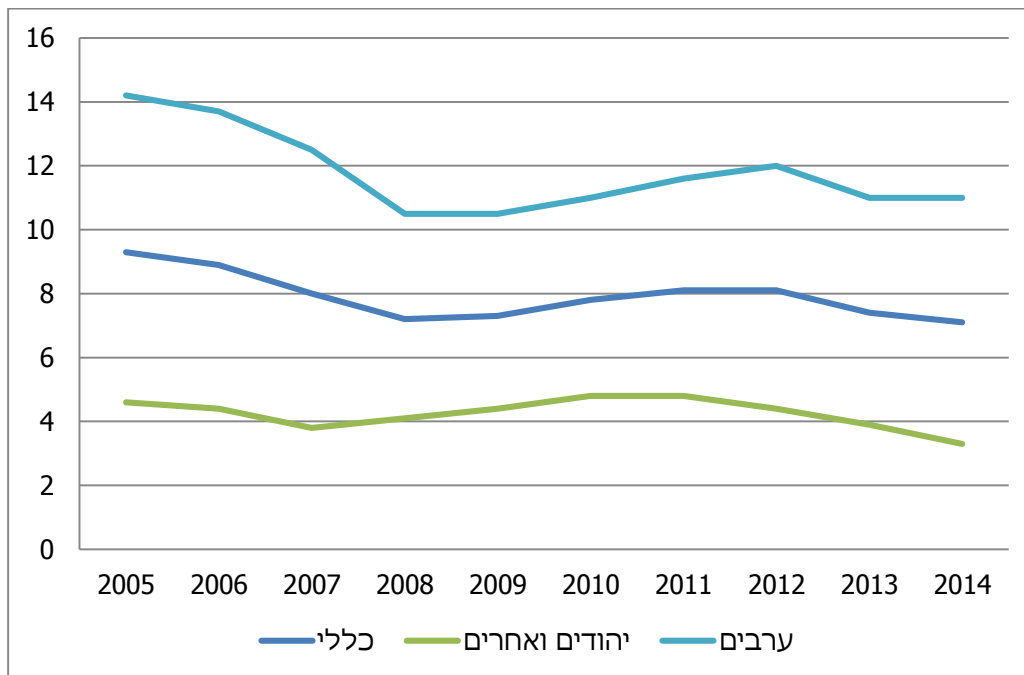
¹⁵ מידע שנאסף במהלך החודשים אוקטובר ונובמבר 2015 מהתחנות לבריאות המשפחה הפועלות בכפרים וממשרד הבריאות.

¹⁶ הארץ, סניף טיפת חלב בכפר בדואי בנגב סגור חודשיים בגלל ניתוק מחשמל, 04.11.2015.

¹⁷ משרד הבריאות, שיחת טלפון מיום 15.11.2015.

על מנת להגיע לתחנות לבריאות המשפחה על תושביהם לנסוע מרחקים ארוכים לעיתים תכופות ובהעדר תחבורה ציבורית נוחה וסדירה, הנגישות לשירות זה היא קשה ומוגבלת.

תרשים 1: שיעור תמותת תינוקות לאלף ילודים בנפת באר שבע לפי קבוצת אוכלוסיה¹⁸

בשנת 2014 דיווחה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על 90 פטירות תינוקות בקרב ערבים בנפת באר שבע, ו-27 פטירות תינוקות בקרב יהודים ואחרים בנפה. בעוד שהאוכלוסיה הבדואית מהווה כשליש מכלל האוכלוסיה באזור, 76.9% ממקרי פטירות תינוקות בשנת 2014, אירעו בקרב אוכלוסיה זו. בנוסף, בעוד ששיעור תמותת תינוקות בנפת באר שבע עומד על 3.3 (לאלף ילודים) בקרב יהודים ואחרים, בקרב האוכלוסיה הבדואית השיעור הוא 11 (לאלף ילודים).¹⁹ שיעור תמותת התינוקות בקרב הקהילה הבדואית הוא פי 3.3 מן האוכלוסיה היהודית באזור.

על אף שבהחלטת ממשלה 3956 ערב/40 משנת 2005 נקבע כי: "משרד הבריאות יתכנן תחנות לאם ולילד [תחנות לבריאות המשפחה] בישובים החדשים כך שבכל אחד מהישובים תבנה תחנה אחת לפחות במהלך השנים 2005-2008 בהיקף תקציבי של 7.8 מיליון ש"ח",²⁰ החלטה שהוארכה מספר פעמים לאור העובדה שלא יושמה, בשנת 2015 טרם נפתחו תחנות לבריאות המשפחה בכלל היישובים שהוכרו על ידי המדינה לאורך 15 השנים האחרונות.

¹⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, השנתון הסטטיסטי לישראל 2006-2015. לוח 3.11: לידות חי, פטירות ופטירות תינוקות, לפי מחוז ונפה, קבוצת אוכלוסייה ודת.

¹⁹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, השנתון הסטטיסטי לישראל 2015. לוח 3.11: לידות חי, פטירות ופטירות תינוקות, לפי מחוז ונפה, קבוצת אוכלוסייה ודת.

²⁰ החלטת ממשלה 3956 ערב/40, השלמת תקציב למועצה האזורית אבו בסמה, מיום 18.07.2005.

התחנה הניידת לבריאות המשפחה שפעולתה הופסקה בכפר עתיר. צילום: אמל אבו אלקיעאן

בפועל, ולמרות המלצות מבקר המדינה, לא חל שינוי משמעותי במהלך חמש השנים שחלפו מאז פרסום דו"ח המבקר לשנת 2010. כפי שדיווח המבקר, עדיין פועלות בכפרים המוכרים החדשים שש תחנות בלבד. בכפרים הבלתי מוכרים, פועלת רק תחנה אחת מתוך שתיים עליהן דיווח המבקר. על אף שעל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי (תשנ"ד-1994) כל תושב זכאי לשירותי בריאות, ומשרד הבריאות הוא האחראי למתן השירותים הללו הכוללים גם תחנות לבריאות המשפחה, ועל אף שיעור תמותת התינוקות הגבוה בקרב האוכלוסייה הבדואית, שירותים אלה אינם זמינים ונגישים בצורה מספקת ובמרחק סביר למרבית האזרחים הבדואים המתגוררים בכפרים המוכרים והבלתי מוכרים.

הזכות לחינוך | פתיחת בתי ספר חדשים בכפרים הבלתי מוכרים

בשנת הלימודים תשע"ו, שהחלה בספטמבר 2015, פועלים ביישובים הבדואים בנגב מאה בתי ספר בחינוך הרגיל. 62 מהם ממוקמים בעיירות הבדואיות המתוכננות, 28 בכפרים המוכרים החדשים ו-10 בלבד בכפרים בדואים בלתי מוכרים.²¹ הסיבה למיעוט בתי הספר בכפרים הבלתי מוכרים היא סירובה של המדינה לפתוח בתי ספר בכפרים אלה, המכונים על ידה "פזורה" או "כפרים בלתי חוקיים". בקשות חוזרות ונשנות לפתיחת בתי ספר בכפרים אלה, בהם מתגוררים על פי הערכות מעל 70,000 אזרחים נענות בסירוב, והפתרון היחידי שמציעה המדינה לתושבי הכפרים הוא הסעת התלמידים לבתי ספר מרוחקים. בפועל, על אף שכ-30% מן הקהילה הבדואית מתגוררים בכפרים הבלתי מוכרים, רק 10% מבתי הספר ממוקמים בהם.

ילדי הכפר אָם אַל-חִירָאן צועדים אל הכביש הראשי, משם אוספת אותם ההסעה לבית הספר מדי יום.
צילום: עֲאִישָׁה אַבוּ אַל-קִיעָאן

פתרון ההסעות טומן בחובו בעיות רבות ואף סכנות לתלמידים המוסעים. כיוון שהדרכים מבתי התלמידים ולעיתים גם אל בתי הספר אינן סלולות, הנסיעה בהן היא מסוכנת. בנוסף, בהעדר צמתים מוסדרים ורמזורים, המעבר בין דרכי העפר לכבישים הראשיים בנגב מסוכן מאוד. סכנה נוספת נעוצה בהעדרן של תחנות הסעה מוסדרות לעליית וירידת תלמידים מן האוטובוסים בכפרים ובבתי הספר, בעיה שהובילה לתאונות רבות. כמו כן, בימי גשם מרבית הדרכים נחסמות, גם בשל הבוץ וגם בשל הוואדיות הרבים

²¹ משרד החינוך במבט רחב, 22.08.2015.

שעולים על גדותיהם ובהעדר גשרים לא ניתן לחצותם. בנוסף, תושבים מדווחים כי חלק מן ההסעות מתנהלות ב"נגלות", כך שההסעות מתחילות למעשה בסביבות השעה 6 בבוקר, והתלמידים הצעירים מגיעים אל בתי הספר עוד טרם פתיחתם וממתנים זמן רב מחוץ לשער הנעול. כך, גם ההסעות חזרה מבית הספר מתחילות עם סיום הלימודים ונמשכות שעות ארוכות לאחר מכן, בהן נדרשים התלמידים להמתין להסעה ללא מעש.

עם זאת, מדינת ישראל עומדת בסירובה לפתוח בתי ספר חדשים בכפרים הבלתי מוכרים בנגב. בקשות שונות מטעם ועדי כפרים נענות פעם אחר פעם בסירוב. כך, עתירה שהוגשה לבג"ץ בשנת 2010 על ידי מרכז עדאלה בשמם של שבעים תלמידים והורים מהכפר הבלתי מוכר קְוֹאִין, בדרישה לפתוח בית ספר יסודי לתלמידי הכפר (בג"ץ 9057/10), נדחתה על ידי בית המשפט העליון. בפסק דין קצר קבעו השופטים כי הסעת 350 תלמידי הכפר לבתי ספר הממוקמים מחוץ לכפר מהווה פיתרון לבעיה, וציינו כי: "למרבה הצער, לאור המצב הנוכחי, בין היתר לעניין דיני התכנון, לא נמצא פתרון טוב יותר".²²

אם כן, הסירוב של המדינה להקים בתי ספר נובע מ"דיני התכנון", או במילים אחרות, מעצם היותם של הכפרים בלתי מוכרים. הטענה החוזרת של משרד החינוך ושל רשויות התכנון היא שבפועל, לכפרים אלה אין תוכניות מסודרות, ועל כן לא ניתן להקים בהם מבנים בכלל, ומבני חינוך בפרט. יתרה מזאת טוענות הרשויות כי בכוננתן להסדיר את ההתיישבות הבדואית וכי הקמה של מבני חינוך תפגע בהליך ההסדרה. כך למשל מצוטטת עמדת הרשויות בבג"ץ שהוגש בדרישה להקמת גנים בכפר הבלתי מוכר אַז-זַעְרָה:

"[ישנו] המתח המתמיד במסגרתו פועלים הם [הרשויות], בכל הנוגע לאוכלוסיה בפזורה הבדוית בנגב. מחד גיסא, מבקשים המשיבים כאמור, להסדיר את מגורי אוכלוסיית הבדוים בנגב באופן חוקי, העולה בקנה אחד עם ראייה תכנונית מרחבית כוללת... ומאידך גיסא, מכירה המדינה בצורך לספק לאוכלוסיה הבדוית הגרה בפזורה שירותים חיוניים בסיסיים בתקופת הביניים"²³.

על אף המתח אותו מציינים שופטי בג"ץ, המדינה, ובכללה גם בית המשפט העליון, ממשיכה להעדיף את האינטרסים הקרקעיים שלה בדמות הרס הכפרים הבלתי מוכרים והעברת תושביהם לעיירות המתוכננות, על פני הזכות לחינוך של תושבי הכפרים הבלתי מוכרים. הליך ההסדרה אותו מזכירה המדינה חדשות לבקרים לוקח זמן רב וסיומו אינו נראה באופק, אך בינתיים מעדיפה המדינה לפגוע בזכות לחינוך של אזרחיה ולהוציא סכומי עתק מדי שנה על הסעות, כל זאת בכדי להימנע מפתיחת בתי ספר חדשים.

²² בג"ץ 9057/10, חסן אלאעסם ואחי נגד משרד החינוך ואחי. פסק דין מיום: 14.02.2011.

²³ בג"ץ 10030/05, עארף אל-עמור ו-56 אחי נגד שרת החינוך ואחי, פסק דין, עמוד 3.

ילדי הכפר אֶז-זַערוּחָה שובתים ב-1 בספטמבר 2015, היום הראשון ללימודים, ומפגינים בדרישה לפתוח בית ספר בכפרם. צילום: סֶבְחִיָּה אַבּוּ ג'וֹדָה

בפועל, אין ספק כי עלות הסעת התלמידים מדי שנה (תקציב ההסעות בשנת 2009 עמד על 72 מיליון ש"ח²⁴) עולה על עלות הקמתם של בתי ספר בכפרים הבלתי מוכרים בנגב. עם זאת, הסיבה לסירוב המדינה לפתוח בתי ספר בכפרים אלה נעוצה כאמור בסירובה של המדינה להכיר בכפרים אלה ובתוכניותיה השונות להעביר את תושביהם אל העיירות הבדואיות המתוכננות. כך, במסגרת מאבקה של המדינה נגד הכפרים הבלתי מוכרים בנגב, היא פונעת פגיעה קשה בזכותם לחינוך של הילדים והנערים הבדואים בנגב.

²⁴ מבקר המדינה (2011), דוחות על הביקורת בשלטון המקומי לשנת 2010, עמ' 732.

הזכות לקורת גג | איום בהשתת עלויות הריסה

מדיניות הריסת הבתים המופעלת על ידי המדינה נגד הקהילה הבדואית נתפסת לרוב כהריסה של בתים בידי המדינה, בה מגיעים דחפורים מלווים בשוטרים והורסים את המבנים המיועדים להריסה. בפועל, הרוב המוחלט של ההריסות בשנים האחרונות יוצאות לפועל על ידי בעלי הבתים עצמם. ישנן מספר סיבות להעדפה של יותר ויותר אזרחים בדואים להרוס את בתיהם בעצמם. האחת, היא הרצון לחסוך מבני משפחותיהם את החוויה הטראומטית של הגעת כוחות משטרה גדולים מלווים בבולדוזרים להרוס את ביתם. השנייה, האפשרות לבצע הריסה מבוקרת בשעה ידועה מראש תוך הוצאת כלל הציוד מתוך הבית והצלת מרבית חומרי הבנייה. הסיבה השלישית, זו שעומדת במרכז פרק זה, היא האיומים הגוברים מצד פקחי הרשויות השונות בהשתת עלויות ההריסה על בעלי הבית במידה ולא יהרסו את ביתם בעצמם.

שיירת ניידות משטרה ובולדוזרים במבצע הריסת בתים בכפר הבלתי מוכר אַז-זַעְרוּרָה.
צילום: סֶבְחִיָּה אַבּוּ ג'וֹדָה

תושבים רבים מדווחים על איומים חוזרים ונשנים מצד פקחי רשות מקרקעי ישראל כי אם לא יהרסו את בתיהם בעצמם, הם יתבעו ויישאו בעצמם בעלויות הפינוי של המדינה. כמו כן, בהודעות הרבות שמוציאה רשות מקרקעי ישראל לתקשורת בעקבות הריסות אלה, מעיד אילן ישורון, מנהל מרחב דרום בחטיבה לשמירת הקרקע ברשות, כי הפקחים אכן פועלים כך ואף מדגיש את הצלחתה של פרקטיקה זו:

"המפקחים מבהירים לפולשים כי הם פועלים בניגוד לחוק וכי אם יפוננו הם חשופים לתביעות והוצאות בגין פינויים. אנו עדים לכך שהאכיפה אכן אפקטיבית כאשר פולשים רבים מחליטים לבצע הריסות עצמיות כדי להמנע מתביעות ובכך חוסכים למדינה הוצאות מיותרות בגין פינויים".²⁵

בפועל, עד כה הגישה המדינה רק ארבע תביעות אזרחיות לבקשת השתת עלויות ההריסה והפינוי במחוז הדרום, רק שתיים מתוכן בקרב הקהילה הבדואית. יתרה מזאת, שתי התביעות הללו, האחת בעניין מסגד שנהרס על ידי המדינה בעיר רהט והשנייה בעניין שמונה ההריסות הראשונות של הכפר אל-עראג'יב, טרם הוכרעו והן תלויות ועומדות בבית המשפט. מבין שתי התביעות האחרות, האחת הוגשה ביישוב אופקים, והסתיימה בחודש יוני האחרון בחיוב הנתבעים בתשלום של 43,099 ש"ח, והשנייה שהוגשה נגד "גרעין הראל", שהקים יישוב בהר אלדד בשנת 2013, גם כן טרם הוכרעה. ראוי לציין, כי שלושת התביעות שטרם הוכרעו הן תביעות לסכומים גבוהים, שתיים מהן מסתכמות במאות אלפי שקלים ובשלישית תובעת המדינה 1.7 מיליון ש"ח.²⁶

אם כן, על אף שהשימוש בפרקטיקת התביעה להשתת עלויות על בעלי הבתים עד כה היה מצומצם ביותר ובקושי עמד במבחן המציאות, ממשיכים הפקחים להשתמש בו כדי לגרום ליותר ויותר בעלי בתים בנגב להרוס את בתיהם בעצמם. בפועל, במסגרת צווי הריסה מנהליים בהם בעיקר נעשה שימוש בהריסות הבתים בנגב, לא ניתן להטיל קנס על בעל המבנה והדרך היחידה להשתת עלויות הפינוי היא כאמור באמצעות הגשת תביעה אזרחית. ברמה הפרקטית אין באפשרותה של רשות מקרקעי ישראל להגיש כמות תביעות כמספר הבתים נגדם היא מוציאה צווי הריסה, אך אין לה כל צורך בכך שכן האיום בתביעה מספיק על מנת לגרום לתושבים להרוס את בתיהם בעצמם.

אין ספק כי לאיזמים בתביעות להשתת עלויות הריסה יש חלק ניכר בעליה הדרסטית בהריסות המבוצעות על ידי בעלי הבתים בנגב. לא רק שזכותם של הבדואים תושבי הנגב לקורת גג נפגעת מעצם מדיניות הריסת הבתים המופעלת נגדם, בדמות מאות בתים שנהרסים מדי שנה, בשנים האחרונות הצליחה המדינה לגרום ליותר ויותר אזרחים בדואים להרוס את בתיהם בעצמם וכך למנוע מהם את הזכות לדוור.

חופש הביטוי והזכות להפגין | זימונים לשב"כ ודיכוי הפגנות בנגב

לאורך שנת 2015, המשיכו חופש הביטוי והמחאה של הקהילה הבדואית בנגב, כמו גם הזכות להפגין, להיפגע על ידי משטרת ישראל בפרט, ומדינת ישראל בכלל. הפגנות שהתקיימו בנגב נתקלו בדיכוי קשה מצדה של המשטרה, מספר אזרחים נעצרו בעקבות סטטוסים שפרסמו ברשת פייסבוק והשב"כ המשך לזמן פעילים לשיחות אזהרה כדי שיחדלו מפעילותם הפוליטית.

---

²⁵ רשות מקרקעי ישראל, אכיפה בנגב: 19 ניסיונות פלישה לאדמות המדינה פונו - מתוך 8 פלישות פונו ע"י הפולשים עצמם, הודעה לעיתונות מיום: 18.11.2015.

²⁶ מענה לבקשת חופש מידע מרשות מקרקעי ישראל מיום: 24.09.2015

במהלך תקופת אשפוזו של מוחמד עלאן, עציר מנהלי פלסטיני ששבת רעב במחאה על מעצרו, נערכו מספר הפגנות בנגב. שתי ההפגנות המרכזיות התקיימו בעיר אשקלון, מול בית החולים בחילי אליו הועבר עלאן, עקב סירוב הרופאים בבית החולים סורוקה בבאר שבע לטפל בו בניגוד לרצונו. במהלך ההפגנה הראשונה, שהתקיימה ב-12 באוגוסט 2015, נעצרו ארבעה מפגינים ומספר מפגינים פונו אל בית החולים.

ההפגנה השנייה שתוכננה ל-16 באוגוסט 2015 לא התקיימה, כיוון שמשטרת ישראל עצרה את ארבעת האוטובוסים שהגיעו אליה כבר בצומת הכניסה לעיר אשקלון, ולא אפשרה לפעילים להגיע אל אזור בית החולים. המפגינים מצדם, במחאה על פגיעת המשטרה בזכותם להפגין, ירדו מן האוטובוסים במקום בו הם נחסמו. אז, בניסיון למנוע מן הפעילים לרדת מהאוטובוסים, החלה המשטרה לבצע מעצרים ולהעלות את המפגינים חזרה. במהלך ההפגנה נעצרו שמונה מפגינים, ומספר מפגינים נפצעו ופונו לבית החולים.

הסיבה המרכזית להכרזה על ההפגנות הללו כבלתי חוקיות, היתה הפגנות נגד של פעילי ימין יהודיים, שהגיעו אל המקום בעקבות הפגנות התמיכה בעלאן. כך עולה מדבריו של מפקד מרחב לכיש, נצי"מ אלי כזרי: "לקראת השעה שש וחצי הגיעה קבוצת בני מיעוטים לבית החולים. משהחלו קריאות הסתה בצד היהודי ניתנה הוראת פיזור. בהמשך הגיעו ארבעה אוטובוסים של בני מיעוטים והודענו להם שההפגנה בלתי חוקית".²⁷ בפועל, במקום להגן על המפגינים ולאפשר להם לקיים את מחאתם, בחרה המשטרה לפזר את ההפגנות ולמנוע את קיומן.

גם בשנת 2015, כמו בשנים קודמות, זומנו פעילים פוליטיים מהקהילה הבדואית בנגב ל"שיחות" בשב"כ. מדובר במהלך שמטרתו היא בין היתר לגרום לפעילים מרכזיים לחדול מפעילות פוליטית, אך יש לו "אפקט מצנן" רחב יותר על המחאה בקרב הקהילה הבדואית בכלל. בסוף חודש אוקטובר זומנו שני פעילים לשיחות מעין אלה.

אחד הפעילים, עובד בפורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי, דיווח כי על מנת להגיש לו את ההזמנה לשיחה, הגיעו אל ביתו כ-15 שוטרים ואנשי שב"כ ברכבים שחורים בסביבות השעה 23:00 בלילה. הם פתחו את הדלת הבית ונכנסו לבדם, הסתובבו בבית והעירו את בני משפחתו. כל אחיו הועמדו בשורה עם הפנים לגדר בחצר הבית ונערך עליהם חיפוש. בסופו של דבר חוקר השב"כ צלצל אליו וביקש ממנו להגיע ומסר לו הזמנה לשיחה בשב"כ באותו שבוע. במהלך השיחה דיבר חוקר השב"כ עם הפעיל על עבודתו בפורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי, איים עליו כדי שיחדול מהשתתפות בהפגנות ואף הציע לו תשלום על עבודה עם השב"כ.

חשוב להדגיש כי על אף שלא חלה כל חובה על אזרחים להתייצב לשיחות אזהרה בשב"כ, סוכן השב"כ לא טרח לציין זאת בפני ר' כשמסר לו את ההזמנה לשיחה. שיחות מעין אלה, אליהן מוזמנים פעילים פוליטיים מרכזיים מבלי שעברו על החוק, משמשות להפחדתם ולהרחקתם שלהם ושל אחרים מהקהילה מפעילות פוליטית. כך, מערכת הביטחון פוגעת בזכותם הבסיסית של אזרחים להפגין ולמחות על מדיניות הממשלה כלפי הקהילה אליה הם משתייכים ואף משדרת מסר ברור למי שטרם זומנו לשיחה מעין זו.

²⁷ הארץ, 13 עצורים במהומות באשקלון סביב העציר שובת הרעב; נפתחה הכניסה לעיר, 16.08.2015

סיכום

הקהילה הבדואית בנגב מהווה שלישי מכלל תושבי האזור. מקום המדינה ועד היום, נשמר אי שוויון עמוק בין קהילה זו לבין שאר תושבי הנגב. שיעורי תמותת התינוקות הגבוהים, הפערים האדירים בהישגים החינוכיים ומדיניות הריסות הבתים המתמשכת נגד הקהילה, משמרים את אי השוויון ואף מעמיקים אותו.

הסוגיות השונות המוצגות בדו"ח ועוסקות בהפרות של זכויות שונות, זכויות שאמורות להיות מובטחות לכל אדם, ועל אחת כמה וכמה לאזרחי המדינה, חושפות את העובדה שמדובר במדיניות מכוונת של הפרת זכויות אדם לשם מימושם של מטרות ואינטרסים שונים. סירובה של המדינה לפתוח בתי ספר בכפרים הבלתי מוכרים, המחסור האדיר בתחנות לבריאות המשפחה עליו הצביע זה מכבר מבקר המדינה והחלטות הממשלה שלא מומשו בעניין, מעידים כי הממשלה מודעת לבעיות אלה, אך מטעמים שונים מסרבת לפתור אותן.

פסק דין אל-עוקבי של בית המשפט העליון שקובע כי כמעט בלתי אפשרי לבדואי תושב הנגב להוכיח בעלות על קרקעותיו, יחד עם העליה הדרסטית בהריסות העצמיות שנובעת בין היתר מאיומי הפקחים בשטח בהשתתף עלויות הריסה, חושפים את המנגנונים השונים שמפעילה המדינה בכדי להשתלט על קרקעות בנגב ולהרוס את הכפרים הבלתי מוכרים. הפרת הזכות לקניין והזכות לדיור אינה מטרידה את מדינת ישראל במאבקה ארוך השנים נגד אזרחיה שלה, על עיצוב המרחב בנגב.

מצבם של הכפרים המוכרים החדשים, שהוכרו במהלך 15 השנים האחרונות, שדומה כמעט לחלוטין למצבם של הכפרים הבלתי מוכרים, חושף את חוסר רצונה של המדינה להעניק שירותים ולהשקיע בפיתוחם של ישובים בדואים. מאז ההכרה בכפרים הוקמו מספר ישובים יהודיים בנגב שנהנים מכלל התשתיות והשירותים, ועל שולחן הממשלה מספר החלטות שאושרו זה מכבר להקמת כ-15 ישובים יהודיים נוספים. על אף מצוקת הדיור הקשה בקרב החברה הבדואית והריסות הבתים הרבות, מעדיפה המדינה להשקיע בהקמת ישובים חדשים שלא ברור מי יתגורר בהם, ולא להשקיע בישובים הקיימים שמשוועים לסיוע.

הריגתם של שני תושבי רהט, סאמי אל-ג'עאר וסאמי אז-זיאדנה, בתקריות בהן מעורבת משטרת ישראל, מעמיקה עוד יותר את אי האמון של הקהילה הבדואית במשטרה. אי פרסום מסקנות ועדת החקירה, שלא ברור אם קמה, לבדיקת האירועים שארעו בעת הלווייתו של אל-ג'עאר, יחד עם העיכוב בפרסום מסקנות חקירת השוטר שהודה בירי באל-ג'עאר, מעבירות מסר של חוסר רצינות ואף זלזול במותם של שני אזרחים בדואים. החלטתו של מפקד המחוז להשיב את השוטר היורה לעבודה העמיקה עוד יותר את חוסר האמון במשטרת ישראל.

גם הזימון של פעילים מרכזיים לשיחות אזהרה בשב"כ והדיכוי הקשה של הפגנות בנגב מעמיקים את השבר בין הקהילה לבין רשויות הביטחון. ההתייחסות ההולכת וגוברת של מדינת ישראל אל הקהילה הבדואית בנגב כ"בעיה בטחונית" באה לידי ביטוי בהפרות בוטות של חופש הביטוי וניסיונם של גופים כמו השב"כ להפסיק את המחאה בנגב בדרכים לא דמוקרטיות. מהלכים אלה שממסגרים את הקהילה

הבדואית ואת מחאתה הלגיטימית כ"סכנה בטחונית" מפרים את זכויותיהם הבסיסיות ביותר של חברי וחברות הקהילה.

ביום הבינלאומי לזכויות אדם ראוי שממשלת ישראל ורשויותיה השונות יבחנו מחדש את יחסן אל הקהילה הבדואית בנגב. במקום להגן על זכויותיהם של חברי וחברות הקהילה הבדואית, פועלות רשויות השלטון להפרת זכויותיהם באופן עקבי ובלתי פוסק. אין ספק כי הבטחת זכויותיהם של כלל תושבי הנגב, אספקת שירותים ותשתיות איכותיות לכלל היישובים ופיתוח שמתמקד בקהילות שאכן זקוקות לו, יצמצמו את אי השוויון העמוק בין הקהילה היהודית והקהילה הבדואית באזור ויתרמו לנגב בר קיימא לטובת כל תושביו.

חלון מכוסה רשת. צילום: וֹסָאל אַבו־בְּנִיָה

פורום דו-קיום בנגב לשוויון אזרחי
منتدى التعايش السلمي في النقب من اجل المساواة المدنية
Negev Coexistence Forum For Civil Equality

טלפון: 050-7701118/9

דואר אלקטרוני: info@dukium.org

אתר: www.dukium.org